

Петро СЕЛЕЦЬКИЙ

Народився 31 липня 1956 року в с. Шляхова Новоархангельського району. Після закінчення Мелітопольського інституту механізації сільського господарства працював інженером, журналістом спочатку районної газети „Колос”, потім обласних – „Молодого комунара”, „Вечірньої газети”, „Народного слова”, „Кіровоградської правди”, „21-го каналу”, нині – „Президентського вісника” (Київ).

Вірші з’являлися друком з 1974 року в журналах „Дзвін”, „Дніпро”, „Березіль”, „Україна” та колективних збірниках та альманахах Києва, Дніпропетровська та Кіровограда. Автор поетичних збірок „Ранкові вікна” (1988, разом з Н.Замулко та ін.), „Трилистик” (1990), „Свята вода” (1993, разом з В.Бондарем та В.Вакуличем), „Сліди багать” (1993), „Місто без імені” (1994), „Заклання ночі” (1995), „Магічні кола днів” (2000), „Осінній звір” (2002); народознавчої студії „Втілений час” (1990).

1992 року став переможцем Міжнародного літературного конкурсу „Гранослов”.

Лауреат обласної літературної премії імені Євгена Маланюка 2004 року.

Член Спілки письменників України з 1993 року.

Бібліографія: Гончаренко В. Земне тяжіння. // Молодий комунар. – 1981. – 22 січня.

Поздняк Г. „Посади своє дерево...” // Зоря комунізму. – 1991. – 17 січня.

Корінь А. Джерело „Святої води”. // Кіровоградська правда. – 1993. – 6 лютого.

„Дайте нам зіграти на скрипці...” // Народне слово. – 1993. – 9 лютого.

Гуцол О. Ця жива „Свята вода” // Маловисківські вісті. – 1993. – 13 січня.

Погрібний В. Є музика листочка і коріння. В кн.: Селецький П.

Сліди багать (сакраментальні вірші). – Кіровоград: Степ, 1993. – С.3-4.

Погрібний В. Є музика листочка і коріння.// Кіровоградська правда. – 1993.

– 22 червня.

Осадчук П. Вишитий мальвами світ. В кн.: Селецький П. Місто без імені.

– К.: Радянський письменник, 1994. – С.3-4.

Барабаш С. „Ще маю мить піймати смисл у слові...” // Народне слово. – 1994. – 29 грудня.

Повелько К. „Про тебе кожну стежку я питаю...” // Вільне слово. – 1995. – 31 січня.

Марко В. Розчищуються замулені джерела. Огляд книжкових новинок кіровоградських авторів.// Вежа. – 1996. – №3, квітень-липень. – С. 246.

Корінь А. Щонічник придорожнього каменя. // Кіровоградська правда. – 1996. – 13 серпня.

Кремінь Д. Поезія „епокси повертань”. В кн.: Селецький П. Осінній звір. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2002. – С.5.

Барабаш С. Про „Осіннього звіра” Петра Селецького і не тільки... // Кіровоградська правда. – 2004. – 13 січня.

Баришева Т. Блукання „Осіннього звіра” (поетичний світ П.Селецького) // Вежа. – 2004. – №17.

ЯЛДИБЕШТ

Поема-химерія

1. ІЗ ТИСЯЧІ НОЧЕЙ

Жахна осіння мла,
Мій перезрілий бевзю...
Коли сягнеш межі прозріння
Врешті-решт?
На камені сиджу
І краєм ока стежу,
Як виростає в світ
Столико Ялдибешт.
На плаці небуття,
Де пролетарський будда
Розгадку всіх таїн
У жесті заховав, –
Святечний, мов кутя,
Перебрід часу й люду,
Моління „за царя”
І прах імперських слав.
О, як я міцно вріс
У ці заскнілі глини,
Де воля для раба –
Мов темний шахтний шурф!
Де ліпший рабський приз –
Це виляски совині
Зночілий блиск і писк
Дешевої лямур.
Фатальне всезнання!
Глобальне отупіння.
Ментальне каяття –
Хіба не все одно...
Ця віра навмання,
Ця міра запустіння,
Де місячна плюта
Сочиться у вікно.
Усе, чим Ялдибешт
Ночами приростає –
Крізь місячну імлу,
Крізь містику видінь...
І я сміюся теж
Безгучно,
І ридаю.
І я минаю теж
У скам'янілу тінь.

2. ІРЖАВІ СЛЬОЗИ

Понурий ряд ковбасних алегорій,
Нашептаних батьками замовлянь:
„Ми виростили в бідності та горі...

А ви... А вам...”
І нам, куди не глянь,
Священний перст і досі указує:
„Отак – до щастя,
Кроком рушмо: р-р-раз!
Хай лівою щосили
Епоху пропечатує
Най-най-най-най –
Передовіший клас!
По чорно-жовтих
І сіро-жовтих
Дворах і кварталах –
Осені зойки.
Черги в кіоски –
Хвилі прибою
(Як відголоски
Обридливого:
„Станьмо до бою!”)

Ялдибешт розчаровано
Переглядає пресу:
„Нема на них СТАЛІНА
На вискочнів рафінованих!..
Явно правий ухил:..
Не інакше... ВСЛЄДСТВІЄ...
Ав-варії... ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО...
Ем-те-есу...”
Молиться церковця облізла
Трубам і небесам
Цегляно-сірим.
Скриплять гальма
Іржаво-слізно:
„Батьку
вседержителю,
ВАМ!
До останнього ...
скр-р-рип-пу...
Вірим-м-мо...”

3. ХТОСЬ НОСТАЛЬГІЙНО ЗГАДУЄ МИНУЛЕ

О, які непроминальні спогади:
Берлини,
карети,
кабріолети...
По бруку панночка цокотить
І озирається на поручника,
Наче кішечка
На котлету.
Музика в скверику
Над Інгулом;
Грають щось неземне –
Таке не наше.

Пари шпацерують,
Усміхаються шлюхи,
Гвардійці б'ють копитами
І сопуть, як жеребці,
Важко.
Перед очима моїми
Каруселі віків:
Плебеї, аристократи,
Еліта...
У куточку під брамою
Історія знічено глипа.
І скрипить колодязна линва,
І в'язень шепоче:
„Жити... хочеться жити...”

Все це незучора почалося –
Оця цитадель,
Ця вавілонська башта
Проклюнулася на землях
Вольностей Запорозьких,
Та запорожці її
не завважили, бачте.
З тих пір, як гриб,
Як брукований символ
Наростаючого закам'яніння,
На нафталіново-казармовий штиб
Перелицьовує за поколіннями
Покоління.
Ще Ястребов написав:
„Кується новоросійський етнос”
(Імперський МАГ не дарма
Сербів сюди наслав:
Ми должны бить благодарни
Єму за ето)...
Як у байці: на клітці
Робочого Вола
Бирка: „ОСЕЛ”.
... Ну що ж, осел –
хай буде осел!
Плюємо на себе і –
Дякуємо, дякуємо за все!

4. РЕЗЮМЕ ДЛЯ ГЕРОЯ

Відречення призводить до відречень.
Іронія нікуди не веде.
Буття лелече і буття овече...
І сенс буття – усього кілька речень...
Я Ж НІКОЛИ НІКОМУ НІДЕ...
Я ніколи нікому нічого –
Бо буття навчався з книг,
А ті книги, наскільки змога,
Мудрий ЦЕНЗОР для мене підстриг!

Я – один із тих,
кого називали: МАСА.
Я підспудного світу абориген,
Душа моя – ідеальна ТАБУЛА РАСА,
І тільки в генах моїх сховався
Один підозрілий ген...
Я проходжу крізь ворота Ялдибешту,
Як мій прапрадід-козак, –
А це саме по собі непевно,
Я – псевдосерб, я – НІХТО
З околиць, де П'ЯТА РОТА...
Мені байдуже до ваших історій.
Від них мені хіба
В очах темно!

5. ПРО ТЕ, ЩО ЧАСОМ СНИТЬСЯ

Між двох общипаних букетів
Сиджу і думаю в кав'ярні
Про патріотів і естетів,
І про події легендарні.
Зненацька, грюкнувши дверима,
Аж ціле місто стрепенулось,
Зайшла вона – без фарби й гриму –
І глянула відверто-чуло.
Я здрів її, забувши решту,
Печально-хтиво і жаждиво:
В раю безладь – це сіре диво,
Цю кровну доньку Ялдибешту.
... Прокинувся, обплутаний сірою павутиною,
Прозорою павутиною – це було видно,
В дзеркалі стелі. І згадав:
Снилося море – хитливе, темноводе
І білопінне,
Безтямне й незбагненно рідне,
Гнане вітрищем на чорні скелі.

6. У ЛАБІРИНТІ КОМУНАЛЬНИХ НІШ

В яких же безтурботних віршах
Купалась молодість поспішна,
Яка душа затято-грішна –
По темних комунальних нішах?
Бувало, що й правитель голий
Ставав нам за пароль і міру...
Як треба, – ми і рідну МОВУ,
В заставу віддавали злому
Або топтали знову й знову
В поході ЗА ЦАРЯ І ВІРУ.
... Стікає з місячного леза
Рожеве шмаття вір і хмар.
*Невже минуле – лиш імпреза
Скороминущих доль і чвар?*
Потік свідомості чиєї

Це розпростер'я обійме?
До цього степу треба глею!
А той, хто накидає шлею,
Сопуть – і біс їх не візьме.
Нехай півмертва Громоклея
Вже ледь сочиться із джерел
Землі стражденної цієї...
А решта, пане, – very well!
Шаблюки предківські з музеїв
Потяг, напевне, піонер...
Немов старої камізели,
Позбудьмося старих химер!

7. СУМНИЙ АУТОТРЕНІНГ ГЕРОЯ

Як важко випростувати дух
Під пильним оком кам'яного монстра,
Бо ще від матерів і повитух
Взяли зневіру ми – пекучу й гостру.
Ввібрали острах з першим словом „МА”...
Взяли упертість, як тавро, навіки,
Та відали, самі не знавши звідки –
Гірку крамолу, мов смертельні ліки:
БЕЗ УКРАЇНИ ПРАВДИ НАМ НЕМА.

Але в потоці буднів,
Але в іскрінні звуків,
Але в лунанні міфів
Над горбатинням бруків,
У безголоссі друків,
У криках ревних круків, –
НЕПАМ'ЯТЬ...

Пливи за течією,
Казали ви мені,
Крізь патоку елею –
У ті прийдешні дні,
Коли над світом встане,
Як світоч і маяк,
В крисані із осанни
(Та кам'яний так само),
Мурований – ще б пак! –
Тривкіший віри навіть
Універсальний знак:
„Це – ЯЛДИБЕШТ!”

Як важко випростовувати дух
Під монстра кам'яного
Пильним оком!
Де кожне слово
Вписано в grosбух
І намір кожен
Вписано в grosбух,
Де розчерком,

Немовби ненароком,
Викреслюють із списків і життів,
Де вже й епохи списують
В архіви.
А ви мене питаєте, чиї ви...
Святий наїв!
Та я ж – як ви, –
У цьому лабіринті,
Де башти верх
Орієнтир і бог.
Він – див і кий
У царстві дрантя й сміття,
Він – цар почвар,
А ми... покірний мох?
Ми – МОХ?
Мох, що вкриває сите кам'яниччя
Від витоку його –
Аж ген туди,
Де Чорноворон
Розправляє плечі,
Бо чує біг імперської орди?!
О, ми повземо – мохом –
Вище й вище,
Ми всі як є – отой завзятий мох.
Росте у безмір
Башти кам'янище –
Росте і мох із баштою удвох!
Над нами – тільки небеса і птаство,
Під нами – тільки
Незглибима твердь.
О жах віків –
Це незгладиме БРАТСТВО,
Липке, як смерть!

8. УДАРИВ ДЗВІН

Як важко випростовувати дух,
Як важко волі прагнути ненатло,
Коли століття крахів, крові й скрух
Пантрують люто це єдине свято!
І так було одвіку, аж один
Відринув раптом вічного кайдання –
І він тоді уздрів не пил майданів,
А кревний попіл страчених родин.
І по завулках не безвільний прах –
Він бачив спротив,
 клубочіння тіней
І течію пекельних сіромах,
І безмір туги
 в справі безпричинній...
Але схилився всевидючий верх
І, кам'яні випростуючи лапи,
Він того хлопця, стиснувши, розтер! –

КРАПКА...

Ніхто не бачив,
як душа між лап,

Мов іскорка, сяйнула і пропала.
Та, мов крізь сон,
із кам'яного тла
пекельна мітка чорно проступала.
Ударив дзвін.

Здригнувся Ялдибешт
І раптом – розпанахало псявіру,
І крізь розлом
постанув чорний текст:
БЛОК НОМЕР ЧОТИРИ.

9. І ЧУТИ ГОЛОС

Була вона, мов шепоти ожин
І м'яти пах, і тирси світлотіні –
Так у мені її праголос жив
У путах тліні.
Пригадуючи, я передчував
Її прихід у час очей розверстих;
*Я пізнавав у поглядах і жестах
Її відлунь всевічний родостав...*
Крізь мар мигтіння
й чари чужаниць,
крізь голосну глумливу всепокору
Я здогад цей проніс в собі, як вість
Про ліпшу пору.

У лабіринтах своїх блукань,
В полоні непевності та зневіри
Я до мрій про неї зникав,
Як птах до шляху у вирій.
І нині в світі,
де СОНЦЯ вщерть,
Я справді відчув себе птахом –
Невже для того,
Щоб майнути над прахом –
Святої Лади, приреченої на смерть?!

Біжить мій спомин, дороги не розбираючи,
Та все у минуле, в історію, вглиб....
Що думав ГОСПОДЬ,
*Так страшно караючи
Нас, грішних,
За гіркий підневільний хліб?*

10. БАШТА ПАДАЄ

А вже – камінь по каменю –
та кара Божа,
Невільницька башта

Із вірша в вірш дошукується поет сенсу буття – то маленького павучка в кав'ярні, то цілого народу. Павучок снує свою павутинку, його місія – „перелицювання убогості”, а твоя, людино, створена Дажбогом? Вдивляючись у історичну даль віків, бачить поет малість людини на долоні степу, чує первозданність мовчання і відчуває дитинність першодотику. Із роду вічний орачів, втікає він із вертепу міста на „вічну латку батьківського степу”, яка єдина береже і слід, і шлях. У знаковому творі Ліни Костенко покоління за поколінням українців ідуть за плугом. Та ліричний герой Петра Селецького раптом усвідомлює, що він – дитя свободи – довгий час був невірником, тож намагається

порвати з плугом, забуваючи, що покоління хліборобів піднімали „Трипілья доленосні перелоги” і що, виливши купіль, з нею можна вихлюпнути й дитину – зеренце Сварога. Живучи в міжчассі, на перепутті епох, поет звертається то зі сповіддю: „Я це душею перейшов, Немов по нитці над багаттям”, „Я сам собі наобіцяв, Я слів насіяв на майданах...”, то сумнівається, що він міг перемогти себе й отой вічний ген страху, то іронізує над собою: „Я – справжній мен”, схожий на гоголівського Пацюка, який ковтає життя, мов вареник, сидючи пеньком на одному місці. Чи ж підкоряться шляхи, що аж шкварчать, тому, хто осідлав... ярмо життя?

Так, нелегко жити в епоху переворотів, епоху переоцінювання цінностей. Дехто волів би впасти в анабіоз: щоб прокинутися – а все вже втряслося, владналося, без напруження дороговісних нервових клітин. Та впертий ген історичної пам’яті впливатиме в химерний сон – і захитається башта міста з химерною назвою „Єлдибешт” (у наступному виданні поеми – „Ялдибешт”), і мультко стане спати, і душком повіє від недавньої славної історії, і ясний привид перетвориться в жакну осінню млу, а пролетарський будда потемніє обличчям. І розхитуватиметься башта всезнанням і оступінням, каяттям і вірою навмання. І злякається людина: а що, коли й вона скам’яніє душею, живучи вві сні...

Поезія П.Селецького глибока і своєю історіософічністю, і зрушеними пластами підсвідомих порухів, і невтомною роботою зі словом. Дехто вважає його елітним поетом, бо твори Селецького потребують активної роботи думки читача, потребують знання історії й літератури. Щоб досягнути багатомірності його поезії, мало читати образи-міти: Чорний шлях і базар у Криму, чорні міти (чорні дошки Голодомору), „перезву солов’я і крука” (коли українську інтелігенцію вистежував чорний ворон КДБ), П’ята рота, четвертий блок... Але цікаво збагнути, як у світі поетичних образів відбуваються метаморфози, коли жертва перестає бути такою. Це й крижень в очеретах, готовий перебороти „кріпацький ген” і поставити хрест на серці мисливця („Падаючи в осінь самотинну”). Це Лис, що хитро й затято вистежує мисливця („Я, Лис, полюю на сліди мисливця”) з викликом: „Бий! Перш ніж лис, ЦЕЙ МЕРТВІЙ ЛІС мене уб’є”.

Петро Селецький осмислює й переосмислює історичний досвід українського народу від часів язичництва: „Увійдімо мислю в ріку народу свого” („Тінь Світовида”), та все ж в центрі дослідження – вивчення себе в момент „відступу у сутінь себе”, хоча автор і запевнює, що він вчора й сьогодні однакий – „не воїн, але і не раб”. Та все ж „Які глибокі і відверті води У присмерку шаленства і свободи” („Побачити себе”)! Він дитя Всесвіту – писанки Дажбога, він же неонові риба, що плаває містом. І світ відступає в тінь, щоб поет лишився сам-на-сам із собою („Те ластів’я випурхує з руки”). Він дитя свого часу, з яким у нього непрості стосунки. Час – візуалізований образ: „пелюстки часу і уламки часу”, череп’я часу. Поет – дитя степу й села, тому повертається до них знову й знову, мов давня чумацька валка, бо всі ми „заковані в долі і вкраплені в пазолоть степу” („Сюжет як з історії Риму”). А от „новочасне” місто в поезіях Селецького виступає негативним персонажем, воно „селянського кореня і брукованої душі” („А чому це поезія, власне...”), напливає примарою з відблиском сталі, „розсобачене” й порване на шмаття „на сплетінні прадавніх стежок”. У час розриву, коли герой і минуле стали байдужими один одному, на руці героя лишилась крапля воску – чи не від ідола, який розтанув, зборений? Ні, це матеріал для творення нової комети...

Пошук ритму світу й ритму письма, пошук точного слова, розкриття його музики, ніжного тремтіння в коханих обіймах і гуркоту світу – „старого шарабана”, чистота почуттів, які падають на брук білим цвітом акацій, і сила й магія слова – все це Петро Селецький, переможець Міжнародного літературного конкурсу „Гранослов”.

Ми звикли, що коханій поет говорить про своє кохання. А ліричний герой Селецького?

Ти вийшла із гурту, як доля, –

тендітна й крихка;

Самотня і горда, згорнула засмучено крила.

Була нетутешня

і ніжні слова говорила,
А чули тебе тільки я
і калина гірка.
(„Нараз пригадав я...”)

Він із сумом і ніжністю, навіть певною приреченістю розмірковує про час. І проймає холодом від того стрічання. Самота не зважиться полюбити, бо вона сама на перепутті. Скільки долей розійшлися в тиші, не знайшовши „кількоро звуків, а кількоро нот – напропаше...” Мабуть, це вже ознака часу, коли певна ситуація повторюється. Можна навіть припуститися думки, що стає закономірністю нашої доби, коли слабка половина бере на себе відповідальність за крок, за вчинок. Кохана входить в життя поета як Муза, повертаючи йому віру в себе:

А ти прийшла. Без тебе я ніким
Не був – не втратив, не спізнав...
Я відав
Лиш сни кохання без розлуки
видив,
Але то я без тебе був таким.

(„А ти прийшла”)

Петро Селецький не називає жінку Музою. Вона – „невисловлене щось”, а життя – мов тінь фрази. Та слово його стає викликом застарілому іржавіючому етикетові, стає сповіддю „перед ликом вицвілих небес” з-за шикарного заграття. І знову „стає холодно від власної тисячозначності”. Поетова мудрість – у пізнанні глибини світу і людини. Пізнаючи істину, все більше заглиблюючись, поет-мислитель відчуває величезний тиск тих шарів, які він пізнав. І одного разу, підвівши очі до неба, запитає мудрець: „А чи є в мудрості небеса?” І побачить над собою руки коханої... Бо вершина мудрості – в любові, в дитинному захваті світом, навіть у виклику йому: „Смішно мало часу минуло Від Кия до Єлисавети! Невже ви повірили, Що це віки рабства Народили мій народ із нічого?” Це вже слова ліричного героя з бунтівною душею юнака. Переосмислюючи казковий образ Івана Побивана, який прийшов на зміну образу повільної маси, застиглої на зламі перепуть, поет стверджує, що народ – це і міся, і вічний жнець, і серп у трагічному степу; він свідок на суді і „суддів засудив” („Новіша казка про Івана Побивана”).

Коріння народу – це його пам’ять про минуле. А пам’ять живе у Слові. Тож дошукується поет якнайточніших, найваговитіших, щоб у пилу історії відшукати сіль життя. Про роль поета Селецький відгукується або гірко: „Маєш вибір: лишитись або ж не лишатись ніколи” („Саркастичний етюд”), або просто ставить запитання: „Чи ж якому безрідному барду В майбутті пригодиться мій ген? Чи дорога моя пригодиться; Чи листок мій шелесне кому?” („Я відвикнув...”), „Чому ця свічка досі блима І переблимує зірки?” („О грози, сльози і морози”), або ж вдається до самоіронії: „Летить закуте в плазму Холодне серце-віршомаз До всеспасенного оргазму Жалких, але порожніх фраз”. Поет – це той, хто обрав шлях самоспалення, а Селецький називає себе звичайним статистом у вертепі життя. Та, якщо не буде тих, хто сповиває світ у слово, чи не зникне краса диких квітів, назви яких ми забуваємо, чи не висохнуть ріки без імені, чи не перейде в безвість народ, а за ним і наш Чумацький Шлях як відлуння української історії у Всесвіті? Чи не стане він просто чумацькою мерзлою сіллю?.. Тому й наділяє Господь раз на сто років обранця поетичним даром – „той придорожній камінь, Якому даровано крила”. Чи легка його доля – питання риторичне. І стає той камінь сам собі каменярем: камінчик до камінчика вибудовує книгу – „кольоровий світ високих напруг”, наповнену знаками доби і позначену вічністю.

Антоніна Царук